

Nieuw atlasproject half november van start

Oehoe bij jong op grondnest. 17 mei 2012,
Noord-Brabant (zie ook pagina 14).
Foto: Saskia Timmer

De kogel is door de kerk, zo meldden we al eerder via onze website: we gaan van start met een nieuwe Atlas van de Nederlandse vogels! Het is nog niet heel lang geleden dat de tweede Atlas van de Nederlandse broedvogels uitkwam (2002), maar de Nederlandse broedvogelbevolking is aan grote veranderingen onderhevig.

Voor doortrekkers en wintergasten is dat niet anders. Voor die groepen dateert de vorige atlas van 30 jaar geleden. Bonte Kraaien zijn in deze periode vrijwel verdwenen en Grote Zilverreigers sterk opgekomen, om maar eens twee uitersten te noemen. Maar hoe zou de winterspreiding van bijvoorbeeld Blauwe Kieken-dief, Roek en Kneu veranderd zijn? Bovendien bestaat er in het Nederlandse en Europese natuurbeleid grote behoefte aan actuele en nauwkeurige gegevens over verspreiding en aantallen van vogels. Kortom, hoog tijd voor een nieuwe atlas! Het veldwerk gaat vanaf half november 2012 van start. Het gaat drie winter- en drie broedseizoenen in beslag nemen.

Nieuwe opzet?

De opzet van het veldwerk is grotendeels gelijk aan die van de laatste broedvogelatlas. Een van de doelstellingen is om veranderingen in kaart te brengen, en dan moeten we er uiteraard voor zorgen dat de verzamelde gegevens vergelijkbaar zijn. Complete soortenlijsten per atlasblok, in combinatie met meer kwantitatieve gegevens van kilometerhokken en punten, vormen daarom opnieuw de basis. Het veldwerk wordt met een vergelijkbare insteek uitgebreid naar de winterperiode. Ten opzichte van voorgaande atlasprojecten willen we wel fijnschaliger verspreidingsbeelden kunnen maken, met meer aandacht voor dichtheden en aantallen in heel Nederland en voor verschillende regio's en landschapstypen. Dat betekent niet dat het veldwerk veel ingewikkelder wordt. We kunnen dit namelijk grotendeels bereiken door de telgegevens te koppelen aan digitale habitatinformatie, die veelal landdekkend beschikbaar is.

Adopteer een atlasblok...

De basis van het veldwerk vormt het onderzoek in atlasblokken (figuur 1). We vragen tellers om één of meer atlasblokken onder handen te nemen en daarvoor een volledige soortenlijst op te stellen, voor zowel het broedseizoen als de winterperiode (15 november - 15 februari). Een atlasblok dient in één van de jaren onderzocht te worden. Wel kunnen waarnemingen uit de andere onderzoeksjaren van het atlasproject worden meegenomen, net als aanvullende waarnemingen uit andere gegevensbronnen. Per atlasblok vragen we om een aantalschatting in klassen van de zeldzame en schaarse soorten. Wat we extra vragen ten opzichte van de vorige atlas, is om van schaarse en zeldzame soorten ook de exacte locatie van de waarnemingen in te tekenen. Dit is tegenwoordig al gemeengoed onder vogelaars.

De meer gestandaardiseerde component om dichtheden en veranderingen in kaart te brengen blijft het onderzoek in kilometerhokken. In elk atlasblok zijn er, volgens een vast patroon, acht aangewezen: het 'gouden grid'. Elk van deze kilometerhokken wordt minstens vier keer in een jaar doorkruist gedurende precies een uur. De bezoekerperiodes zijn 1 april - 15 mei, 16 mei - 30 juni, 15 november - 31 december en 1 januari - 15 februari. Meer dan vier bezoeken zijn overigens zeer welkom. Die kunnen zowel binnen de genoemde perioden als in de andere maanden van het jaar worden gebracht.

Bij de bezoeken aan de acht kilometerhokken worden algemene soorten alleen aangestreept, de schaarse soorten geturfd en de zeldzame soorten ingetekend op kaarten. Tijdens het bezoek wordt in het middelpunt van elk kilometerhok een 5 minuten durende punttelling uitgevoerd, waarbij alle aanwezige individuen worden geteld (vorige atlas: alleen soort aanstrepen). Nieuw ten opzichte van de vorige atlas is verder dat we tellers stimuleren om tijdens de punttelling alle waargenomen vogels op kaart in te tekenen en aansluitend nog een tweede 5 minuten te tellen. Uit praktijktesten bleek dat deze aanvulling veel waardevolle gegevens oplevert. Dit geschiedt op vrijwillige basis en zal vooral vogelaars met veel telervaring aanspreken.

...of doe op een meer vrijblijvende manier mee

Er zijn verschillende laagdrempelige instapmogelijkheden om aan het atlasproject mee te doen. Vogelaars kunnen losse waarnemingen doorgeven via Waarneming.nl of de atlas-site; vooral van (lokaal) schaarse en zeldzame soorten zijn die welkom. Een waardevolle bijdrage voor tellers die geen eigen atlasblok willen adopteren, is het uitvoeren van uurtellingen (incl. 5 min. punttelling) in kilometerhokken op willekeurige

plekken in Nederland. Zowel binnen als buiten het 'gouden grid', en in alle maanden van het jaar. Leuk om te doen als je bijvoorbeeld een dagje of weekendje elders in het land vertoeft! Dit helpt ons om de verspreidingskaarten te detaileren. Voorts is het mogelijk om alleen de punttellingen uit te voeren, op de middelpunten van kilometerhokken. Doe dit dan wel in de hierboven beschreven 2 x 5 min. variant, dus inclusief het intekenen van alle waargenomen vogels op kaart. Dit zorgt dan meteen voor de aansluiting met de telmethode van het Meetnet Agrarische Soorten, die we dan uitbreiden naar andere landschapstypen.

Naar een 'levende' verspreidingsatlas

Bij de inzameling van de gegevens en presentatie van de resultaten willen we gebruik maken van de mogelijkheden van de moderne tijd. Dus geen papieren formulieren, maar mobiele en online invoer van gegevens. Daarvoor worden momenteel apps en een website ontwikkeld. Ook gaan we internet gebruiken voor een gedetailleerdere en uitgebreidere presentatie van resultaten dan in een papieren atlas mogelijk is. Die willen we al tijdens de onderzoeksperiode beschikbaar maken. We hoeven dan voor het bekijken van de resultaten niet te wachten op de uiteindelijke publicatie, maar kunnen al tijdens het atlasproject de ontwikkelingen volgen op steeds geactualiseerde verspreidingskaarten. Op die manier ontstaat een 'levende' verspreidingsatlas op internet, die we ook na afloop van de atlasperiode kunnen blijven verversen met nieuwe veldgegevens. De informatie uit de lopende meetnetten, zoals BMP, MUS, PTT en Watervogels zal daarvoor met de atlasgegevens worden geïntegreerd. We hopen dat tellers hun 'reguliere' BMP-plotje of PTT-route tijdens de atlasperiode blijven doen.

Planning

Deze zomer gaan we hard aan de slag met het ontwikkelen van de web-, database en mobiele applicaties en het schrijven van de handleiding voor veldwerk. In augustus gaan we de tellers van de vorige broedvogelatlas (2002) benaderen met de vraag of ze ook deze keer weer hun atlasblok(ken) van destijds willen onderzoeken. Zij krijgen op deze manier voorrang bij het inschrijven voor een atlasblok, wat ook de vergelijkbaarheid met de vorige atlas ten goede zal komen. Vanaf begin september willen we alle waarnemers de gelegenheid bieden om een atlasblok via de website te claimen, of om anderszins hun medewerking kenbaar te maken. We gaan er van uit dat de respons net zo overweldigend zal zijn als tijdens de vorige atlas, die destijds echt een *boost* heeft gegeven aan de vogelactiviteiten in ons land. Hou dus de verdere aankondigingen op de website in de gaten: www.vogelatlas.nl!

Adopteer een atlasblok

Kilometerhok-onderzoek

Bezoek 8 km-hokken viermaal precies 1 uur (= 4 uur veldwerk per km hok)

- De bezoeken uitvoeren in de volgende perioden: 1 apr - 15 mei, 16 mei - 30 jun, 15 nov - 31 dec, 1 jan - 15 feb (broedtijd ochtend, winter hele dag).
- De 8 te onderzoeken km-hokken zijn vooraf geselecteerd volgens een vast patroon, het 'gouden grid' (de gearceerde hokken in het voorbeeld).
- In de km-hokken de zeldzame soorten intekenen op kaart, de schaarse soorten turven en de algemene soorten alleen aankruisen.
- Voer tijdens de vier km-hok-bezoeken een 5 minuten durende punttelling uit in het midden van elk km-hok. Alle aanwezige individuen turven. Optioneel: alle vogels intekenen op kaart en aansluitend nog een tweede 5 minuten tellen.
- Optioneel: méér dan viermaal een uurbezoek aan de km-hokken brengen (zowel binnen de voorgeschreven veldwerkperiodes als in andere maanden van het jaar) of uurbezoeken brengen aan andere km-hokken binnen atlasblok.

Atlasblok-onderzoek

Opstellen van zo volledig mogelijke soortenlijst per atlasblok, voor zowel broed- als winterseizoenen

Bezoek alle biotopen minstens driemaal in zowel broed- als winterseizoenen (= totaal 6x)

- Nachtvogels horen erbij; breng dus avond-/nachtbezoeken in het broedseizoen; (gedoseerd) afspeelen van geluiden is aanbevolen.
- Tekenen alle waarnemingen van zeldzame soorten in op kaart.
- Tekenen broedkolonies in op kaart en tel/schat het aantal broedparen.
- Noteer van alle soorten broedvogels de hoogst waargenomen broedzekerheidscode.
- Schat het aantal broedparen (broedseizoen) of individuen (winter) van schaarse en zeldzame soorten in het atlasblok, in de volgende klassen: 1-3, 4-10, 11-25, 26-50, 51-100, 101-500, 501-1000, >1000.
- Aanvullende waarnemingen uit alle onderzoeksjaren en gegevens uit meetnetten en andere gegevensbronnen (o.a. Waarneming.nl) worden door Sovon meegenomen

Atlascoördinator bekend, atlas-DC's gezocht!

De coördinator van het atlasproject is inmiddels bekend: Jouke Altenburg, werkzaam bij Vogelbescherming Nederland, heeft de Sovon-gelederen versterkt voor deze spannende klus. Een goed voorbeeld van de zich verder ontwikkelende samenwerking tussen beide organisaties. Een van zijn eerste belangrijke acties is het werven van atlas-districtscoördinatoren. Deze vrijwilligers vormen, net als tijdens vorige atlasen en in veel meetnetten, een cruciale schakel in de aansturing van de tellers in de regio. Hun primaire taak is om tellers te zoeken en waar nodig te begeleiden, en om Sovon te ondersteunen bij de datacontrole. Heb je belangstelling om deze rol in jouw district te vervullen, laat het ons dan weten door een mail te sturen aan vogelatlas@sovon.nl. Wij nemen dan vanaf medio juli contact met je op. Het DC-schap is een flinke klus, maar je krijgt er veel kennis en contacten voor terug: je bent de spin in het web voor het veldwerk in jouw district. Uiteraard is er een onkostenregeling.